

CIRCUSONDERZOEKSGIDS

Handleiding voor onderzoekers

november 2018

CIRCUSMUSEUM

WWW.CIRCUSMUSEUM.NL

BIJZONDERE COLLECTIES

T_N theater in
nederland

De Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam omvatten het cultureel erfgoed van deze academische onderwijs- en onderzoeksinstituten. De verzamelingen bestrijken een brede waaier aan onderwerpen. Zo is er ook een schat aan onderzoeksmateriaal te vinden over het circus. Met deze gids maken wij u wegwijs in de verschillende catalogi, collecties en archieven om u te helpen vinden, ontdekken en onderzoeken.

In deze gids vindt u meer over:

1. De catalogus van de Theatercollectie
2. De circusdatabank van Linssen .
3. De catalogus van de Universiteit van Amsterdam.
4. De databank *Collecties en archieven* van de Bijzondere Collecties.
5. Raadpleging en inlichtingen
6. Andere online bronnen
7. Enkele publicaties over het circus

1. De catalogus van de Theatercollectie

De circuscollectie van het Theater Instituut Nederland is in 2013 ondergebracht bij de Bijzondere Collecties van de UvA. In de catalogus van het voormalige TIN zijn ook de volgende collecties met circusmateriaal ontsloten:

- De collectie Baudert (zie onder)
- De collectie Linssen (zie onder)
- De collectie Valesca Wilke (zie onder)
- De collectie Jaap Best (zie hieronder)

Alle circus-objecten hebben het trefwoord *circus*.

U kunt hierbinnen zoeken op materiaalsoort, vervaardiger, titel, persoon en discipline. In deze collectie worden de volgende trefwoorden gebruikt: *acrobatiek, circustenten en -gebouwen, clowns, dans, dierendressuur, folklore, freaks, goochelaars, jongleurs, kermis, muziek, toneel en volkerenshows*.

Is materiaal gedigitaliseerd, dan wordt er een afbeelding getoond (mits daarmee geen auteursrecht wordt geschonden).

De zoekmachine doorzoekt alleen de beschrijving, *niet* de gedigitaliseerde items of de teksten zelf.

Achter sommige invoervakken staat een Lijst-knop (een verrekijker-pictogram). Daarmee kunt u opzoeken welke woorden er in het betreffende veld in de database allemaal voorkomen. Dit is handig als u de spelling niet zeker weet, of als u gewoon alfabetisch wilt zoeken. Personen en instellingen

zijn in de database geïnverteerd ingevoerd, dat betekent omgekeerd. U zoekt op *achternaam, voornaam (Friedländer, Adolph)* of bijvoorbeeld op *Politici, Circus*. Ook artiestennamen of aliases zijn opgenomen, bijvoorbeeld *Grock* of *Bassie en Adriaan*. U kunt er ook voor kiezen om met behulp van het >= lijst symbooltje achter een zoekveld de complete lijst met gebruikte termen tevoorschijn te halen.

[In de bibliotheekcatalogus van de Theatercollectie](#) zijn honderden boeken en artikelen te vinden met deze ingang.

2.De circusdatabank van Linssen

De circusdatabank van Herman Linssen bevat gegevens over de producties van circussen en hun tourneegegevens. In de databank kan gezocht worden op de naam van meer dan 4000 circussen. De volgende gegevens zijn opgenomen:

- de naam van de directie van het circus
- de jaren en seizoenen waarin het circus is gevonden in de bronnen
- de jaren en de landen waarin het circus voor zover bekend op tournee was
- de aanwezigheid in de collectie Linssen van programma's, foto's, dia's, flyers, knipsels en overige documentatie van of over het circus
- digitale afbeeldingen van de in de collectie Linssen aanwezige affiches

In de toekomst worden nog speellijsten toegevoegd en wordt het aantal afbeeldingen van gedigitaliseerde materialen uitgebreid.

U kunt zoeken in de circusdatabank van Linssen door bij de catalogus van de Theatercollectie (zie boven) alleen *Circus (Internationaal)* aan te vinken.

Namen van de circussen

U kunt direct zoeken op naam van het circus of het circus zoeken in een lijst. De circussen zijn geordend op eigennaam, bijvoorbeeld *Boltini, Circus of Abdy, Variété*. De database gebruikt altijd de Nederlandse term *circus* en niet buitenlandse termen als *cirque* of *zyrk*.

Om onderscheid te maken tussen circussen met dezelfde naam maar verschillende directies, is soms de naam van de directie tussen haakjes toegevoegd. Zo wordt onderscheid gemaakt tussen *Circus Amar (Rebel)* en *Circus Amar (Falck)*.

Zomertournees en wintercircussen

Circus heeft een andere seizoensindeling dan het reguliere theater. Van ongeveer Pasen tot november is men op tournee. Van november tot Pasen houdt men wintercircus op een vaste standplaats of houdt men winterkwartier

en worden de tenten opgeslagen. Dit gebroken seizoen is in de circusdatabase als volgt aangegeven:

- Zomertournee heeft als trefwoord een heel jaartal (1970).
- Wintercircus heeft als trefwoord een overlopend jaartal (1970/1971).

Het kaartsysteem Linssen

De circusdatabank van Linssen is een vertaling van het kaartsysteem van Herman Linssen: de toegang tot de bronnen waarin hij de circussen gevonden heeft, en tot zijn collectie. Linssen heeft een kaartsysteem op naam circus, en een systeem op jaar. In beide systemen wordt verwezen naar het overige materiaal in zijn collectie, zoals affiches, programma's, foto's. De affiches en programma's in de collectie Linssen zijn goed gedocumenteerd.

Het kaartsysteem omspannt de geschiedenis van het circus wereldwijd van 1883 tot 2010. Het kaartsysteem kent twee delen: een deel t/m 1944 en een deel vanaf 1945. In totaal zijn er 12.000 kaartjes, alfabetisch op circusnaam. Op de kaartjes wordt verwezen naar de 'werkbladen', bladen waarop per jaar de tourneegegevens van de circussen zijn weergegeven, door Linssen overgenomen uit de vakbladen.

Daarnaast zijn er kaartenbakken met 'historische informatie', door Linssen gesplitst in *Circussen*, *Artiesten* en *Steden*, met handgeschreven informatie. Deze kaartenbakken zijn voor een onderzoeker zeer waardevol en worden veel geraadpleegd. Binnenkort worden de kaartjes zelf ook gekoppeld in de databank. De kaartjes worden gescand en zo zijn, met behulp van een legenda, alle bronnen te vinden en op te vragen.

3. De catalogus van de Universiteit van Amsterdam

In de online publiekscatalogus van de Universiteit van Amsterdam kunt u zoeken naar boeken, (elektronische) tijdschriften, digitale bestanden, kaarten, brieven en illustratief materiaal zoals prenten en foto's uit de collecties van de Universiteit van Amsterdam.

Er zijn honderden boeken met het trefwoord *circus* en een groot gedeelte van de grafiek uit de verschillende collecties is in deze catalogus beschreven. U kunt onder andere zoeken op de trefwoorden *acrobatiek*, *circus*, *clownerie*, *dressuur*, *folklore*, *freaks*, *goochelen*, *kermis*, *theater*, *variété* en *volkerenshows*.

Met deze catalogus zijn ook ontsloten:

- De collectie Hartmans (zie onder)
- De collectie A.J.E. Diemont (zie onder)
- De collectie Stapert (zie onder)

Veel (kinder)boeken uit de collectie Hartmans zijn gedigitaliseerd en in te zien. Om deze los te selecteren zoekt u via *Geavanceerd zoeken*: op onderwerp *circus*: filter op digitale bronnen:

Met Catalogus Plus zoekt u ook in (internationale) tijdschriften, wetenschappelijke onderwerpsdatabases, e-journals buiten de collecties. Wie niet verbonden is aan de UvA kan veel van deze digitale bronnen helaas niet raadplegen vanwege licentieovereenkomsten tussen de UvA en de uitgevers.

4. De databank *Collecties en archieven van de Bijzondere Collecties*

In de afgelopen vijftig jaar hebben verschillende instituten en privépersonen zich toegelegd op het opbouwen van verzamelingen rond het circus. Hieronder een beknopte overzicht van de verschillende collecties en archieven die beschreven zijn op herkomst van de verzamelaar. Van alle delen zijn afzonderlijke inventarissen opgemaakt, bijna al het materiaal is gedigitaliseerd en online beschikbaar.

Inventarissen en digitale bestanden zijn, tenzij anders vermeld, te vinden via de databank *Collecties en archieven van de Bijzondere Collecties van de UvA*. [link: <http://www.bijzonderecollecties.uva.nl/zoeken--raadplegen/zoeken/collecties-en-archieven/collecties-en-archieven.html>]. U zoekt daar met de zoekterm *circus* voor een overzicht en uitgebreidere beschrijvingen van alle collecties en archieven betreffende het circus.

De collectie Baudert

Heinz Baudert (1915–2003) heeft zich gedurende zijn loopbaan als fotograaf ontwikkeld tot een prominent chroniqueur van het (internationale) circusleven. In de jaren 1950 verkocht hij zijn winkel in damesmode om zich geheel te kunnen wijden aan de fotografie. Zijn 6x6-camera zorgde voor een reeks herkenbare en iconische beelden uit de wereld van het circus. Diverse tentoonstellingen brachten zijn fotokunst bij een breed publiek onder de aandacht, onder meer in het Stedelijk Museum te Amsterdam.

De collectie bestaat uit foto's en negatieven van het circusleven. Het materiaal is ontsloten in de catalogus van de Theatercollectie (zie boven) en voor een belangrijk deel gedigitaliseerd.

Datering: 1940–1980 (merendeel: 1950–1980), omvang: 1750 items.

De collectie Best

Jaap Best (1912–2002) werd al op zevenjarige leeftijd door het circus 'aangestoken', toen de circussen Wilhelm Hagenbeck en Corty-Althoff zijn woonplaats Alkmaar bezochten. Vanaf die tijd raakte hij in de ban van het

circus en probeerde hij zoveel mogelijk voorstellingen te zien en hun reclame-uitingen te verzamelen. In 1947 was hij zelfs werkzaam in het circus, eerst als administratief medewerker, later als directiesecretaris van circus Karel Strassburger. In de jaren zestig van de vorige eeuw was hij als administrateur verbonden aan Circus Carola Williams-Althoff, de Wiener Eisrevue, Circus Harry Belli en de Berliner Eisrevue. Vanuit al deze functies wist hij een zeer omvangrijke circuscollectie aan te leggen, die in Nederland zijn gelijke niet kende. Zijn verzameling kreeg een internationale allure toen hij in 1964 het rijke archief van de Duitse acrobaat en circuscollectioneur Erdwin Schirmer kon overnemen, voornamelijk bestaande uit de schitterende affiches van Adolph Friedländer. Met de bijna 3500 kleurenlitho's van deze Hamburgse drukker is dit de meest omvangrijke collectie ter wereld.

Na het overlijden van Jaap Best gaf zijn weduwe de collectie in beheer aan Teylers Museum in Haarlem. Het bestuur van de stichting Jaap Best droeg vervolgens in 2016 de collectie over aan de Bijzondere Collecties.

De collectie omvat 7300 affiches, 7900 foto's en prentbriefkaarten, 400 prenten en gravures, 4000 programma's, 2000 tijdschriften en vakbladen, 600 boeken, knipsels en circusparaferalia zoals puzzels en kalenders. Het materiaal is ontsloten in de catalogus van de Theatercollectie (zie boven) en voor een belangrijk deel gedigitaliseerd.

Datering: 1883–2002.

De collectie Hartmans

Kornelis Dirk (Kees) Hartmans (1906–1963) werkte van 1923 tot 1933 bij het Rijksarchief te Zwolle en was daarna als bibliothecaris verbonden aan het Amsterdamse Gemeentearchief. In zijn vrije tijd verzamelde hij boeken en ander materiaal over het circus in brede zin, met een accent op kinder- en jeugdliteratuur. Van 1949 tot 1961 was hij actief als bestuurslid van de Club van Circusvrienden en van 1950 tot 1962 als redacteur van het tijdschrift *De piste*. Uit dien hoofde bouwde hij een fijnmazig netwerk op van contacten in de Nederlandse en internationale circuswereld.

De collectie Hartmans bestaat, behalve uit 3300 boeken en brochures, uit een verzameling affiches, programma's, foto's en ander materiaal over het circus. Daaronder ook een boekje met aantekeningen van de hand van Hartmans over boeken met betrekking tot het circus.

De zelfstandige publicaties zijn opgenomen in de catalogus van de Universiteit van Amsterdam. Het overige materiaal is samengevoegd met soortgelijke materialen die later door de Universiteitsbibliotheek zijn verzameld en als één themacollectie circus in 2015–2016 geïnventariseerd en gedigitaliseerd.

Het materiaal dat niet in de catalogus van de Universiteit van Amsterdam is beschreven, is achtereenvolgens per land, circus en materiaalsoort geordend. De boeken die vóór 1940 zijn verschenen en het overige materiaal zijn gedigitaliseerd en zijn online raadpleegbaar. De boeken kunnen aangevraagd worden via de catalogus van de Universiteit van Amsterdam.

Datering: ca. 1800 – heden (merendeel: ca. 1800 – ca.1960), omvang: 91 meter.

De collectie Linssen

H.J.J. (Herman) Linssen heeft zijn gehele beroepsleven als notaris te Weert gewoond en gewerkt. Van jongs af aan koesterde hij een grote interesse in het circus en heeft hij een verzameling rond dit thema opgebouwd. Het belang van deze collectie wordt in binnen- en buitenland erkend. Uit de collectie Linssen worden geregeld illustraties voor historische circuspublicaties en voor tentoonstellingen in binnen- en buitenland geleverd. De collectie bestaat uit 3000 boeken, 12.500 circusprogramma's, 33.000 affiches, 50.000 foto's, dia's en prentbriefkaarten. Daarnaast bevat de collectie tijdschriften op het gebied van het circus en het amusementsbedrijf sinds 1945, plakboeken met knipsels, 1300 prenten, reclamedrukwerk, toegangskarten, strooibiljetten en postpapier van diverse circusondernemingen. Voorts is er een deelcollectie Letellier over roofdierendressuur en is er correspondentie van Herman Linssen met Jaap Best, een andere belangrijke verzamelaar op dit gebied, uit de jaren 1963 tot 2002. Het materiaal is ontsloten in de catalogus van de Theatercollectie (zie boven) en voor een belangrijk deel gedigitaliseerd. Datering: 1883–2010, omvang: 50 meter.

De collectie Stapert

Bartele Stapert (1918–1980) was werkzaam als psychotechnicus en grafoloog. Daarnaast verzamelde hij materiaal over kermissen, kermisattracties, draaiorgels en andere mechanisch voortgebrachte muziek. Hij duidde zijn verzameling aan als 'documentatie van kermisbedrijven en draaiorgels'. Hij was archivaris van De Kermisgids, het vakblad van de Nationale Bond van Kermisbedrijfhouders, BOVAK.

De collectie bestaat uit een verzameling foto's, prentbriefkaarten, werktekeningen, correspondentie en ander materiaal op het gebied van carroussels, kermisattracties en kermis- en draaiorgels.

Datering: 1850–1960 (merendeel: 1900–1960), omvang: 3 meter.

De collectie Valesca Wilke

Valesca Wilke (1919–1999) stamde uit een Brabantse circusfamilie. Al jong ontpopte zij zich als een talentvol hogeschoolrijdster. Met haar broer Paul (Bubi) trad zij op met een veelgevraagd voltige-nummer. Bij vele grote Europese circussen heeft zij gedurende haar loopbaan onder contract gestaan: Wilke, Portier, Strassburger, Williams en Boltini. In 1965 verliet zij het circus. In 1969 stichtte zij een rijsschool en manege in Breda; daar bleef zij tot haar overlijden aan verbonden.

Het archief bevat correspondentie van Valesca Wilke, maar bestaat voor het overgrote deel uit foto's en albums met krantenknipsels en promotiemateriaal dat zij verzameld heeft betreffende haar loopbaan en de circussen waar zij aan

verbonden was. De gehele collectie is gedigitaliseerd. Naast de 'papieren' collectie beheert de Theatercollectie een groot aantal objecten afkomstig van Valesca Wilke, waaronder kledingstukken die zij bij circusvoorstellingen gedragen heeft. Het materiaal is ontsloten in de catalogus van de Theatercollectie (zie boven).

Datering: 1919–1999 (merendeel: 1930–1990), omvang: 0,5 meter.

De collectie A.J.E. Diemont

A.J.E. Diemont was een paardenhandelaar uit Zoetermeer. In 1933 was hij bij de Tweede Kamerverkiezingen kandidaat van de politieke partij Recht en Vrijheid. In 1941 schonk hij zijn collectie aan de Universiteitsbibliotheek Amsterdam

De collectie omvat een klein aantal drukken van vóór 1800, waaronder kostbare geïllustreerde werken van William Cavendish, 1st Duke of Newcastle. Ook de boeken en brochures uit de negentiende en twintigste eeuw behandelen aspecten die met paarden te maken hebben. De boeken zijn niet als collectie bijeengeplaatst en – nog zonder collectieaanduiding – itemgewijs beschreven in de catalogus van de Universiteit van Amsterdam.

Datering: 1659–1941. omvang: 124 items.

De collectie Serierse

Johanna Mullens en Marinus Serierse traden in de jaren 1880 tot 1890 op als trapezewerkers, vooral in het variétécircuit. Aan het begin van de twintigste eeuw week de familie met hun kinderen uit naar Frankrijk, vooral omdat er in Nederland te weinig emplooi voor hun optredens was. Frankrijk bracht succes, en via contracten met grote circussen als Hagenbeck en Corti-Althoff kon door geheel Europa worden opgetreden en werd veel geld verdiend. In 1914 vestigde de familie zich in Amsterdam, waar zij optrad voor het circus van Albert Carré. In de jaren twintig reisde de familie kermissen af met een eigen tent en met attracties als De Sterke Dame, een buikspreker, acrobatiek en trapezewerk. De collectie omvat prentbriefkaarten, foto's, krantenknipsels alsmede een trapezetouw en een kastje dat een act met gezichtsbedrog mogelijk maakte. De collectie is gedigitaliseerd.

Datering: 1921–1985, omvang: 0,5 meter.

Het archief van J. van Doveren

Jo van Doveren (1901–1968) werd geboren in Den Bosch als zoon van een hoofdonderwijzer. Al vroeg interesseerde hij zich voor de opkomende filmkunst, waarover hij onder meer correspondeerde met Menno ter Braak, een van de leidende figuren van de Nederlandsche Filmliga. In de jaren 1930 werkte hij als perschef voor verscheidene circussen, zoals Hagenbeck, Schneider, Sarrasani en Strassburger. Als publicist was hij verbonden aan bladen als Elsevier, de Libelle en de Margriet, met als terugkerend thema het circus(leven). Na de oorlog ontwikkelde hij een loopbaan als impresario,

waarbij hij Nederlandse tournees organiseerde voor Charles Aznavour, Jacques Brel en Les Frères Jacques.

De collectie bevat vooral correspondentie met verschillende circussen waarvoor Van Doveren werkte en stukken betreffende zijn werkzaamheden als impresario. De collectie is gedigitaliseerd.

Datering: 1929–1960, omvang: 1,5 meter.

Het archief van Cor Dommelshuizen

Cor Dommelshuizen (1880–1963) werkte als acteur bij diverse theatergezelschappen, zoals het Haarlemsch Tooneel, waarmee hij in 1906–1908 in Nederlands-Indië op tournee was. Nadien werkte hij bij gezelschappen als het Hofstad Tooneel, het Rotterdamsch Tooneel en het Vereenigd Rotterdamsch-Hofstad Tooneel. In de bezettingstijd zat hij gevangen in Kamp Vught.

Het archief bestaat uit brieven uit de jaren 1907–1954 en een kasboek uit 1944. Aan het archief zijn later programma's toegevoegd van toneelvoorstellingen waarin Dommelshuizen optrad. De collectie is gedigitaliseerd.

Datering: 1887–1988 (merendeel: 1907–1954), omvang: 2,0 meter.

Het archief van Circus Kavaljos

De industrieel en filantroop Bernard van Leer (1883–1958) was een groot liefhebber van paarden en van het circus. In de jaren 1920 en 1930 maakte hij fortuin als fabrikant van verpakkingsmiddelen, in het bijzonder van olievaten. Onder de naam Circus Kavaljos exploiteerde hij tussen 1936 en 1954 een eigen circus, dat in Nederland en in het buitenland optrad.

In 1941 was hij als Joodse ondernemer gedwongen met de bezetter te onderhandelen over zijn vertrek, met zijn familie en een keur van zijn paarden, naar de Verenigde Staten. Ook daar verzorgde hij optredens, maar door gebrek aan deviezen moest hij zijn Amerikaanse circusonderneming voortijdig beëindigen. Na de oorlog zette hij zijn bedrijvigheid in Van Leer Industrial Packaging voort. Daarnaast bracht hij ook zijn liefde voor het circus en paarden weer tot uiting, zij het in een meer bescheiden vorm dan vroeger. Het archief bevat de archieven van zowel de vooroorlogse NV Circus Kavaljos als de naoorlogse Stichting Kavaljos, alsmede promotiemateriaal en plakboeken van beide circussen. Daarnaast bevat de collectie een groot aantal foto's en fotoalbums, in het bijzonder van circuspaarden. De collectie is gedigitaliseerd.

Datering: 1936–1986 (merendeel: 1936–1959), omvang: 1,5 meter.

Het archief van A. Schelfhout

Andreas (Bob) Schelfhout (1916–1999) werkte als pikeur voor een aantal circussen, waaronder Amanda Roberti, Strassburger en Toni Boltini. Ook was hij actief als zakelijk leider van het vermaarde Circus Strassburger en trad hij

op met verschillende paardendressuurnummers. Sinds hij als jongeman gekozen had voor het circusbestaan hield hij een dagboek bij. Zijn zoon Andreas (1939) schreef een biografie *Zwart paard, gezien bij Circus Strassburger* (Maastricht, 2008). Het archief is in 1978 door de Universiteitsbibliotheek Amsterdam aangekocht.

Het archief bestaat uit persoonlijke archiefstukken, stukken betreffende de administratie die Schelfhout voor verschillende circussen gevoerd heeft, foto's en knipsels verzameld in plakboeken, en stukken betreffende de geschiedenis van het circus, waaronder dagboeken en herinneringen van Schelfhout. Het archief is gedigitaliseerd.

Datering: 1925–1999 (merendeel: 1932–1972), omvang: 2 meter.

Het archief van Ria Kuyken

Ria Kuyken (1934–2001) was aanvankelijk zangeres bij het dansorkest van de Nederlandse luchtmacht en debuteerde in 1955 bij het ABC-cabaret van Wim Kan. Zij stelde ook een eigen programma samen met traditionele Nederlandse liedjes, waarmee zij in binnen- en buitenland optrad. Ook werkte zij mee aan televisieprogramma's en hoorspelen. Als perschef bij het circus Toni Boltini werd zij in 1962 gebeten door een bruine beer, wat een langdurige breuk in haar loopbaan betekende. Tot 1972 trad zij op in het kader van Holland-promotie met een eigen show, de Happy Holland Show. Daarna werkte zij nog als perschef bij het circus Bassie en Adriaan en voor het circus Holiday. Het archief bevat correspondentie van Ria Kuyken en door haar verzamelde knipsels, foto's en recensies die betrekking hebben op haar loopbaan. Het archief is gedigitaliseerd.

Datering: 1934–1985 (merendeel: 1956–1985), omvang: 0,3 meter.

Het archief van W.J. Willemse

W.J. Willemse (1879–1959) had een stalhouderij in Utrecht en verzorgde transporten van bezoekende circussen van en naar het station. Ook zorgde hij voor onderdak van circusdieren bij hun bezoek aan Utrecht. Zo raakte hij bevriend met verschillende circusondernemers, zoals Albert Carré. De collectie is in 2005 uit de nalatenschap van mevrouw Willemse-Savenije geschonken aan het toenmalige Theater Instituut Nederland.

De collectie bevat correspondentie van Willemse. Daarnaast zijn er door hem verzamelde foto's, tekeningen, plakboeken met knipsels en een fotoalbum. Het archief is gedigitaliseerd.

Datering: 1909–1962 (merendeel: 1914–1931), omvang: 0,5 meter.

Het archief van Daniel van de Vijver

Daniel Johannes Arnoldus van de Vijver (1880–1958) werkte vanaf 1903 als muzikale clown, en ontwikkelde een spectaculair fietsnummer waarmee hij tussen 1920 en 1926 door heel Europa optrad. Vanaf 1926 was hij impresario onder de firmanamen Deen's Internationale Theater Ondernemingen en

Deen's World Theater Tours.

Het archief bevat contracten, zakelijke correspondentie en stukken met betrekking tot de bedrijfsvoering van het impresariaat. Daarnaast zijn er krantenknipsels, recensies, liedteksten en bladmuziek van de hand van Daniel van de Vijver. Het archief is gedigitaliseerd.

Datering: 1939–1958, omvang: 2 meter.

5. Raadpleging en inlichtingen

Voor raadpleging is een bezoekers- of lenerspas van de Bibliotheek UvA/HvA vereist. Raadplegen is mogelijk in een van de onderzoekzalen.

Na inschrijven ontvangt u een inzage- of lenerspas, waarmee u materiaal kunt aanvragen. Kijk op www.bijzonderecollecties.uva.nl hoe u een lenerspas kunt aanvragen.

Bij raadpleging is het *Reglement voor de gebruikers van de Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam* van toepassing.

Een groot gedeelte van het materiaal is gedigitaliseerd en beschreven, maar zeker nog niet alles. In de catalogi en databanken wordt aangegeven of het materiaal gedigitaliseerd is en het materiaal ook getoond mag worden. Soms kan materiaal niet digitaal ontsloten worden in verband met privacy of copyright-wetgeving. Aan de digitalisering en de ontsluiting van de materialen wordt constant gewerkt.

Op verzoek kan materiaal gedigitaliseerd worden. Reproductie en reproductierechtvergoedingen zijn conform de Tarieven en Diensten Universiteit van Amsterdam.

Het materiaal wordt alleen ter inzage gegeven. Als materiaal digitaal beschikbaar is, is voor raadpleging van originele documenten toestemming vereist van de collectiebeheerder.

Meer over leenvoorwaarden, openingstijden zalen en andere praktische zaken kunt u terecht op:

Bijzondere Collecties: www.bijzonderecollecties.uva.nl

Bibliotheek UvA/HvA.: <http://uba.uva.nl>

Voor inhoudelijke vragen over de circuscollecties kunt u contact opnemen op met Collectiespecialist en Conservator uitvoerende kunsten & media Hans van Keulen, j.h.k.vankeulen@uva.nl.

6. Andere online bronnen

Theaterencyclopedie

In de online Theaterencyclopedie vindt u alle informatie over theater in Nederland in heden en verleden. Iedereen kan aan deze Theaterencyclopedie meeschrijven: liefhebbers én professionals maken samen de Theaterencyclopedie actueel en compleet. De Theaterencyclopedie wordt

gevoed door informatie uit de catalogus van de Theatercollectie. Als u zoekt op *circus*, vindt u veel informatie over voorstellingen, circussen en artiesten.

<http://www.theaterencyclopedie.nl/wiki/Circus>

Geheugen van Nederland

Het Geheugen van Nederland is een samenwerkingsproject tussen onder andere de Koninklijke Bibliotheek en verschillende musea om materiaal digitaal beschikbaar te krijgen voor onder andere onderzoek. Een gedeelte van de Theater Collectie is hier ook in opgenomen. U kunt eenvoudig circus in het zoekveld invullen en zoeken en downloaden.

<http://www.geheugenvannederland.nl>

Carré

Het archief van Koninklijk Theater Carré is ontsloten in de online catalogus van het Stadsarchief Amsterdam.

<https://archieff.amsterdam/inventarissen/overzicht/30864.nl.html>

Europeana

Europeana Collections biedt toegang tot meer dan 50 miljoen gedigitaliseerde items – boeken, muziek, kunst en meer – uit meer dan 3500 musea, bibliotheken en archieven in Europa, met geavanceerde zoek- en filterfuncties om het zoeken te vergemakkelijken. Zoek met *circus* en vind duizenden resultaten.

www.europeana.eu

World Digital Library

De Digitale Wereldbibliotheek, of Bibliothèque Numérique Mondiale (BNM), World Digital Library (WDL) is een internationale digitale bibliotheek die in stand wordt gehouden door de UNESCO en de Amerikaanse Library of Congress. De collectie bevat archiefmateriaal en boeken en kan worden geraadpleegd in zeven talen (Engels, Frans, Spaans, Arabisch, Russisch, Chinees en Portugees).

Zoek met *circus* en vind honderden toegelichte *galleries* rond specifieke circussen, artiesten en gebouwen.

www.wdl.org/en/search/?q=circus&qla=en

Gallica

Gallica is de digitale bibliotheek van de Bibliothèque nationale de France en andere partners. Open acces naar gedigitaliseerde materialen, van handschriften, tijdschriften, foto's, video's etc. Raadpleegbaar in het Frans. Zoek op trefwoord *circus* voor duizenden resultaten.

<https://gallica.bnf.fr/accueil/?mode=desktop>

Victoria & Albert Museum

Het Victoria en Albert Museum in Londen heeft een grote circuscollectie, doorzoekbaar en toegelicht met artikelen.

www.vam.ac.uk/page/c/circus

Circus World Museum

De catalogus van de collectie en archieven van het Circus World Museum is doorzoekbaar op onder andere onderwerp, trefwoord en personen.

<http://www.circusworldbaraboo.org/our-treasures/library-research-center>

7. Enkele publicaties over het circus

- J.J. Best. *70 jaar circus in Nederland*. Alkmaar 1971.
- P. Blom. *Hallo hierheen! Theater voor het grote publiek 1839–1939*. Amsterdam 1997.
- Hofmeester en M. Leegwater, *Circus. Een bevlogen passie*. Beilen 2014.
- *Jaarboek De Achttiende Eeuw*. Hilversum 2018.
- M. Keyser e.a.. *Catalogus van de circus-bibliotheek nagelaten door K.D. Hartmans, I*. Amsterdam 1968.
- *Piste. Circusmagazine*. Amsterdam 1949–2018.
- B.C. Sliggers en A.A. Wertheim. *De tentoongestelde mens. Reuzen, dwergen en andere wonderen der natuur*. Zutphen 1993.
- R. Toole Stott, *Circus and allied arts. A world bibliography, based mainly on circus literature in the British Museum, the Library of Congress, the Bibliothèque Nationale, and on his own collection, IV: The Universiteitsbibliotheek van Amsterdam*. Derby 1971.
- D. Vrieling. *Herauten van het circus. 50 jaar Nederlandse circusaffiches uit de collectie van Herman Linssen*. Amsterdam 1999.
- D. Vrieling. *Het beste van Best. De unieke circuscollectie van Jaap Best*. Amsterdam 2017.
- M. Wolf. *Een plek om liefde te hebben. Geschiedenis van Carré*. Amsterdam 2012.
- R. van der Zalm. *Kunstjes met Kerst*. Lelystad 2000.